

K sedmdesátinám univ. profesora PhDr. Roberta Konečného, CSc.

23. dubna 1976 se dožívá sedmdesáti let univ. profesor PhDr. Robert Konečný, kandidát psychologických věd, vedoucí vědecký pracovník a zástupce vedoucího Psychologické laboratoře ČSAV v Brně.

Profesora Konečného lze dnes již právem řadit mezi přední osobnosti zakladatelské generace moderní československé psychologie. Tato generace, jež se začala formovat na přelomu dvacátých a třicátých let a jejíž rozmach byl přerušen válkou, kladla v poválečném období nové základy pro další rozvoj naší psychologie a zůstává nadále součástí naší psychologické přítomnosti. Za necelé půlstoletí zasáhl profesor Konečný svými teoretickými pracemi a vlastní odbornou psychologickou činností do řady psychologických vědních disciplin. Spektrum problémů, kterými se zabýval, sahá od psychologie umělecké tvorby, obecné a experimentální psychologie, psychologie osobnosti, vývojové psychologie až po psychopatologii, psychoterapii, klinickou psychologii a psychohygienu. V posledním čtvrtstoletí sehrál významnou a přímo podstatnou roli v utváření, prosazování, uplatňování a posléze i zakotvení společenské pracovní kategorie psychologa.

Dosavadní tvorba profesora Konečného dalekosáhle překračuje rámec psychologických věd, i když právě v nich našel vyústění a dovršení svého životního úsilí v poválečném období. Jen při letmém pohledu na jeho tvůrčí činnost před námi totiž vystupuje všestranně orientovaná osobnost s mnohostrannou produkcí v oblasti umělecké, filosofické a vědecké, osobnost zasahující aktivně do nejrůznějších sfér naší kultury.

S ohledem na tuto mnohotvárnost se celostní zhodnocení osobnosti profesora Konečného a jeho přínosu ve všech zmíněných oblastech tvorby vymyká rozsahu tohoto příspěvku i zaměření časopisu (čtenář může nalézt ucelenější a všestrannější obraz jubilentovy osobnosti a díla např. v příspěvku Chmelařově, 24). Musíme se zde spokojit s dílčím pohledem a pokusem o přiblížení nejvýznamnějších momentů jubilentova života a osobního vývoje, s přihlédnutím k jeho přínosu v teoretické i praktické oblasti vývojové psychologie a psychopatologie, klinické psychologie a psychoterapie.

Jsou místa, s nimiž se pojí život člověka ve všech jeho nejosudovějších předznamenáních a událostech. Profesorovi Konečnému se městem jeho životního údělu stalo rodné Brno. Po maturitě (1925) na proslulém

brněnském klasickém gymnáziu, škole slavných tradic, studoval v následujících pěti letech na Filozofické fakultě Masarykovy university v Brně. Patřil zde — stejně jako na střední škole — mezi nejlepší studenty. Již od prvních semestrů svého vysokoškolského studia koncentroval svůj zájem na psychologii, pro jejíž rozvoj vznikly v polovině dvacátých let na brněnské filozofické fakultě příznivé podmínky zřízením samostatného Psychologického ústavu vedeného prof. dr. Mihajlo Rostoharem. V roce 1931 dosáhl doktorátu filozofie prací z literární psychologie (*Julius Zeyer v zrcadle snů*). V průběhu třicátých let působil jako středoškolský profesor, současně však nadále pracoval intenzivně v psychologické teorii a praxi. Byl asistentem Psychologického ústavu a školním psychologem v poradně pro středoškolské studenty. V roce 1937 vyšla v jeho překladu dodnes cenná informativní kniha R. Müllera-Freienfelse *Psychologie přítomnosti*. V doslovu překladatele konfrontoval vývoj naší psychologie s rozvojem hlavních psychologických směrů moderní doby. V závěru třicátých let rozvíjel rozsáhlou veřejnou a publicistickou činnost, svou pokrokovou politickou orientací se stal významným protifašistickým činitelem a za německé okupace jedním z vedoucích pracovníků protinacistického odboje na Moravě. Pro tuto činnost byl od listopadu 1939 do dubna 1945 vězněn gestapem. Po osvobození působil po krátké zdravotní zotavení jako středoškolský profesor a souběžně přednášel filozofii a psychologii na filozofické fakultě MU v Brně, kde se koncem roku 1946 habilitoval. Jako vysokoškolský učitel se tak již přímo podílel na utváření odborného profilu naší první poválečné generace psychologů. V roce 1950 přešel do zdravotnictví a jako jeden z prvních československých klinických psychologů tak zahájil své neobyčejně plodné období práce jako psycholog Státní psychiatrické léčebny v Brně. V průběhu následujících třinácti let (od r. 1950 do r. 1963 působil na psychiatrické klinice FN UJEP v Brně) prošel všemi psychiatrickými odděleními a zasáhl hluboce, tvořivě a novátorsky do rozvoje klinické psychologie, psychoterapie, psychiatrie a základních problémů zdravotnické péče vůbec. Současně s průkopnickým rozvíjením psychologické a psychopatologické diagnostiky zaváděl, organizoval a realizoval nové formy práce s psychiatrickými pacienty ve skupinové a individuální psychoterapii (zejména v psychoterapii v narkogenové narkóze a v hypnóze), v pracovní terapii, v rehabilitaci psychotiků atd. Zbudoval v léčebně laboratoř, která se stala neformálním školícím místem mnoha dalších psychologů.

Závažnost jeho přínosu na tomto úseku zdravotnictví se mj. odrazila též v jeho členství v Poradním sboru psychiatrů na ministerstvu zdravotnictví, kde prosazoval koncepci psychologa jako rovnocenného spolupracovníka odborného zdravotnického týmu. Další vývoj ukázal, že jeho koncepce psychologie ve zdravotnictví byla vědecky promyšlená a perspektivní; jako hlavní úkoly v ní byly vytyčeny diagnostika, terapie, výzkum, prevence a osvěta, posudková služba a výuka. Trvalou zásluhou profesora Konečného je, že se rozhodujícím způsobem zasloužil o prosazení této koncepce psychologie a psychologické profese nejen v psychiatrii, ale ve zdravotnictví vůbec, a význačně se podílel v tomto pionýrském období naší aplikované psychologie na její stabilizaci organizačními a právními předpisy.

Profesor Konečný rozvíjel progresivně psychologická hlediska v péči

o nemocné i v ostatních oborech klinické medicíny a jako jeden z prvních systematicky rozpracovával jednak obecnou psychologii nemocného, jednak speciální psychologii jednotlivých oblastí klinického lékařství v poznatkový systém zahrnující okruh problémů zdravotnické psychologie. Výrazem tohoto úsilí byla monografie *Psychologie v lékařství* (spolu s doc. MUDr. M. Bouchalem, SZdN, Praha 1966), jež se dočkala opakovaného vydání v Avicenu (1971) a vyšla i v ruském překladu s předmluvou prof. Mjasiščeva (1974).

Koncem roku 1963 odešel profesor Konečný ze zdravotnictví do oddělení vývojové psychologie PÚJAK v Brně, jež se později změnilo v pobočku Psychologického ústavu ČSAV v Brně a od roku 1970 existuje jako samostatná Psychologická laboratoř ČSAV. Svou průbojností a organizačním přístupem významně přispěl též k budování tohoto pracoviště. S rozsáhlým teoretickým přehledem a nepřebornými zkušenostmi z vlastní psychologické praxe se zde může věnovat již výlučně vědecké práci. Vede oddělení psychologie osobnosti a oddělení pro studium shod a rozdílů normální a poruchové činnosti duševní; podílí se na řešení řady úkolů státního plánu výzkumu.

Své rozsáhlé odborné znalosti a klinické zkušenosti předával jako vysokoškolský učitel po řadu let posluchačům psychologie po svém návratu na Katedru psychologie Filozofické fakulty UJEP v Brně, kterou v letech 1968—1970 vedl. Velký úspěch u studentů mu zajišťovaly jeho kritický a přitom syntetický způsob vědeckého myšlení a podání, smysl pro vědeckou pravdu, talent pedagogický a řečnický.

Sledujeme-li dílo profesora Konečného, zjišťujeme, že jako konstanta se v něm objevuje zaujetí pro problémy vývojové psychologie od období dětství, dospívání až po stáří a s nimi úzce související psychologickou problematiku manželství a rodičovství. Psychologií dospívání se zabýval jako jeden z našich prvních školních psychologů v třicátých letech (2, 3) a k tomuto tématu se později znovu a znovu vracel, aby je řešil v novém sociálním kontextu (10, 25). Chápe tuto fázi ontogeneze jako složitě podmíněný proces změn biologických, psychologických a sociálních a postuluje základní vývojové úkoly, před nimiž stojí dospívající v sebevýchově a rodiče ve výchově, zvláště pak požadavky na pohlavní výchovu a výchovu k manželství a rodičovství (7, 13).

Mnohaletých zkušeností a poznatků z diagnostické a psychoterapeutické práce s dospělými využil později profesor Konečný v úspěšné práci s pacienty dětské psychiatrie. Inspirovala jej k řešení specifických otázek psychodiagnostiky a psychoterapie dětského věku (8); analyzoval rozdíly mezi psychoterapií dětí a dospělých, kriticky se vyrovnával s přínosem i jednostrannostmi významných současných psychoterapeutických škol (psychoanalýzy, indirektivní psychoterapie atd.) a vyslovil požadavek studia srovnávací psychoterapie dospělého a dítěte.

Klinickou praxí byla podnícena též studie o výchovném typu rodičů ve vztahu k následné neurotizaci dětí a snížení jejich prospěchu (12). Všímá si zde hlubokých proměn, kterými prochází současná rodina, a jejich důsledků pro duševní vývoj dítěte. Podává v ní klasifikaci nejčastěji se vyskytujících defektních a patologických výchovných typů rodičů. Rodině jako klíčovému místu utváření osobnosti dítěte v rané ontogenezi věnoval sám a se spolupracovníky několik studií. Změny ve struktuře a

funkcích rodiny uvádí do kontextu širších civilizačních faktorů (17, 23, 26). Upozorňuje opětovně na aktuální problém pedagogií.

Předmětem dlouhodobého výzkumu profesora Konečného je dětská kresba lidské postavy, a to především pro účely psychodiagnostické (15, 27). V klinické aplikaci projekčních kreseb u dětí odmítá aprioristické interpretace (např. psychoanalytickou). Zdůrazňuje, že předpokladem diagnostického využití kresby postavy je znalost normálního kresebného vývoje dítěte, jeho psychologie a psychopatologie. Na základě rozsáhlého shromážděného materiálu uvádí některé klinicky důležité věkové charakteristiky normálních dětských kreseb a znaky svědčící pro poruchový vývoj. Problematiku psychologické soudní expertízy (16) zpracoval v příslušné kapitole monografie *Diagnostika psychického vývoje* (19).

Trvalý zájem profesora Konečného o vývojovou psychologii je mnohonásobně podmíněn. Byl vyvolán a živen nejen praktickými pedagogickými, poradenskými a později psychoterapeutickými zřeteli, nýbrž vyvěrá z postižení svěbytnosti a osudové významnosti tohoto ontogenetického formativního období v jedinečném životě každé osobnosti. Z tohoto poznání pro něj vyplývá zavazující odpovědnost za tento vývoj a snaha zasáhnout do něj všude tam, kde je ohrožen. Je proto pochopitelné, že velkou pozornost věnoval problematice hodnot a hodnocení, k jejímž řešení přistupoval nejen v psychoterapii neuróz dospělých, ale též v dětské psychoterapii a v zásadních otázkách výchovy s hlubokou axiologickou erudicí. Tato skutečnost se odráží ve vědomě zdůrazněném etickém aspektu a intenzivní osobní angažovanosti profesora Konečného v psychoterapeutické práci. V diagnostice vynikl schopností postihovat rychle a výstižně individuální zvláštnosti a jádro případu. Jako psychoterapeut disponoval mimořádnou schopností navázat s klientem bezprostřední kontakt a značnou variabilitou terapeutických přístupů. V práci s dětskými klienty dovedl neobyčejně rychle a hluboce pronikat do jejich světa a v psychoterapii u nich dosahoval pozoruhodných úspěchů.

Teoretická erudice, klinické zkušenosti i rozhled ve vývojové psychologii jej kvalifikují jako dlouholetého člena redakční rady našeho časopisu, o jehož odborný profil i růst se významně zasloužil.

Nesmírně obsáhlá je osvětová a vědecko-popularizační činnost jubilantova v rozhlase, na stránkách časopisů, v přednáškách pro veřejnost, jež se vždy setkávají s velkým ohlasem. Je žádaným přednášejícím pro svou schopnost přístupně, poutavě a přesvědčivě seznamovat s psychologickou problematikou a provokovat posluchače k jejímu samostatnému promýšlení.

Pro celou vědeckou a odbornou práci profesora Konečného jsou charakteristické úzké sepjetí psychologické teorie s životem prověřovanou praxí, tvůrčí aplikace vědeckých poznatků v konkrétní psychologické práci a vědomí závažného společenského dosahu psychologického poznání a z něho plynoucí vysoká odpovědnost.

Při své všestrannosti, vědecké erudici v psychologické teorii, životních zkušenostech, kulturním rozhledu a zejména své výrazné osobní vlastnosti — kritičnosti — se profesor Konečný nikdy neocítl ani na pozicích životu vzdálené, čistě akademické psychologie, ani okamžitými potřebami diktovaného odborného pragmatismu. Zaujímal kritický odstup k jednostrannostem různých psychologických směrů, ve svém vědeckém

myšlení je nikdy neztotožňoval s psychologickou vědou a dokázal přitom vystihnout jejich teoretický i praktický přínos a ve vlastní odborné činnosti realizovat tvůrčí syntézu skutečného poznání a hodnot.

Svým životním dílem se profesor Konečný zapisuje trvale do historie československých psychologických věd. Kromě hlubokého uspokojení z dosavadní práce, kterou vykonal pro československou psychologii, zdravotnictví a naši kulturu vůbec, přejeme jubilantovi do příštích let především zdraví, životní pohodu a úspěchy v jeho další vědecké činnosti.

K. Plocek

Bibliografický výběr prací prof. dr. Roberta Konečného z okruhu vývojové psychologie, dětské psychopatologie a psychoterapie

1. KONEČNÝ, R.: Vnímání fantasmát u dětí. Exp. práce. In: Český učitel, 1931.
2. KONEČNÝ, R.: Psychologie dítěte v době dospívání. In: Výchova dorostu, Brno 1932, s. 13.
3. KONEČNÝ, R.: Úkoly, cíle a metody Studentské poradny v Brně [Zpráva o činnosti Soc. péče o středoškolské studentstvo r. 1933—34]. Brno 1934.
4. KONEČNÝ, R.: Psychologická analýza výsledků individuální a kolektivní práce. Psychologie II, 1936, s. 25, 48, 111, 193.
5. KONEČNÝ, R.: Několik poznámek k teoretickým předpokladům psychologické praxe diagnostické. Čs. psychologie, 3, 1959, s. 251.
6. KONEČNÝ, R.: KONEČNÁ, O.: Když dětem nejde učení. SPN, Praha 1961.
7. KONEČNÝ, R. — DRÁČ, P. — NEDOMA, K.: Tři úvahy o manželství a rodičovství. SZdN, Praha 1961. 2. vyd. 1964.
8. KONEČNÝ, R.: Některé teoretické a praktické otázky psychoterapie dětí. In: Sborník prací fil. fak. UJEP, Brno 1964, B 11, s. 7.
9. KONEČNÝ, R.: Psychologie stáří. In: Geriatrie v domovech důchodců. SVSZ, Praha 1964, s. 19.
10. KONEČNÝ, R.: Pohled na psychologii ve zdravotnictví v Československu do roku 1965. Čs. psychologie, 9, 1965, s. 441.
11. KONEČNÝ, R.: Psychologie puberty, adolescence a rané dospělosti. In: Sborník referátů přednesených na celostátním semináři dorostového lékařství. Nakl. MZd, KÚNZ, Praha 1965, s. 10.
12. KONEČNÝ, R.: Výchovný typ rodičů ve vztahu k následné neurotizaci a snížení školního prospěchu dítěte. Čs. pediatrie, 21, 1966, s. 547.
13. KONEČNÝ, R.: Postavení rodiny v současné společnosti a její možnosti a úkoly v pohlavní výchově. In: Bulletin Soc. akademie 2. Pohlavní výchova a výchova k rodičovství, Brno 1966.
14. KONEČNÝ, R. — KONEČNÁ, O.: Starosti s dospíváním. SPN, Praha 1966, 2. vyd. 1967. Slovenské vydání SPN, Bratislava 1966.
15. KONEČNÝ, R.: Klinická aplikace projektivních kreseb u dětí. Psychológia a patopsychológia dieťaťa, 2, 1967, s. 79.
16. KONEČNÝ, R. — KONEČNÁ, O.: Dva psychologické soudní posudky. Psychológia a patopsychológia dieťaťa, 2, 1967, s. 99.
17. KONEČNÝ, R.: Psychologie výchovy v rodině. Věda a život, 1969, č. 2 a 3.
18. KONEČNÝ, R. — KUČEROVÁ, J. — SMĚKAL, V.: Vliv kolektivní předškolní výchovy na rozdíly v chování školních dětí. Čs. psychologie, 13, 1969, s. 568.
19. KONEČNÝ, R.: Psychologická soudní expertíza. In: ŠVANCARA a kol.: Diagnostika psychického vývoje. Avicenum, Praha 1971.
20. KONEČNÝ, R. — ČERNÁ, V. — SMĚKAL, V.: Analýza Zazzova testu zvířat. Psychológia a patopsychológia dieťaťa, 8, 1973, s. 239.
21. KONEČNÝ, R. — BOUCHAL, M.: Psychologie v lékařství. SZdN, Praha 1966; Avicenum, Praha 1971.
22. KONEČNÝ, R. — BOUCHAL, M.: Psychologija v medicine. Avicenum, Praga 1974. Ruské vydání s předmluvou prof. Mjasiščeva v překladu Galiny Ševčenkovej.

23. KONEČNÝ, R.: Vliv sociálně kulturních a civilizačních faktorů na nervový systém dítěte. In: Sborník přednášek XI. dnů dětské neurologie. Brno 1971.
24. CHMELAR, V.: Pětašedesátiny universitního profesora PhDr. Roberta Konečného. Čs. psychologie, 15, 1971, č. 3, s. 268.
25. KONEČNÝ, R. — KOCOURKOVÁ, J.: K charakteristice osobnosti mladistvých suicidantů. Čs. psychologie, 16, 1972, s. 3.
26. KONEČNÝ, R.: The influence of social, cultural and civilization factors on the nervous system of the child. In: Acta Facult. Med. Univ. Brunensis, 45, Brno 1974, s. 129.
27. KONEČNÝ, R.: Některé výsledky a problémy studia dětské kresby lidské postavy. Čs. psychologie, 18, 1974, s. 233.
28. KONEČNÝ, R. — OSECKÝ, P.: K problémům volního brzdění. Psychológia a patopsychológia dieťaťa, 10, 1975, č. 3, s. 217.

Psychológia a patopsychológia dieťaťa

(číslo 2/1976)

Vydal Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie v Slovenskom pedagogickom nakladateľstve v Bratislave. Redakcia časopisu 801 00 Bratislava, Legionárska 10. č. tel. 621-67. Hlavný redaktor PhDr. Karol Adamovič, CSc. Redaktorka Viera Rybárová.

Časopis vychádza 6-krát ročne. Ročné predplatné 60,— Kčs, jednotlivé čísla 10,— Kčs. Povolené výmerom Slovenského ústredia knižnej kultúry, č. RS 8246 zo dňa 15. 11. 1967. Tlačia Nitrianske tlačiarne, n. p., Nitra. Rozširuje Poštová novinová služba. Informácie o predplatnom podáva a objednávky prijíma každá pošta i doručovateľ. Objednávky do zahraničia vybavuje PNS — Ústredná expedícia a dovoz tlače, 805 10 Bratislava, Gottwaldovo nám. 48/VII. Nevyžiadané rukopisy nevraciam.

Rukopis čísla 2 zadaný dňa 20. 1. 1976.